EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.7.11
KOM(2011) 430 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA

dėl Tarybos sprendimo 2005/387/TVR dėl keitimosi informacija apie naujas psichoaktyvias medžiagas, jų rizikos įvertinimo ir kontrolės veikimo įvertinimo

{SEK(2011) 912 galutinis}

KOMISIJOS ATASKAITA

dėl Tarybos sprendimo 2005/387/TVR dėl keitimosi informacija apie naujas psichoaktyvias medžiagas, jų rizikos įvertinimo ir kontrolės veikimo įvertinimo

1. ĮŽANGA

Naujos psichoaktyvios medžiagos[1] tampa plačiai prieinamos greičiau negu bet kada anksčiau. Kaip nurodyta Europolo ir Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (EMCDDA) 2010 m. ataskaitoje[2], šios medžiagos rinkoje pasirodo greitai ir yra platinamos įvairiais būdais, todėl kyla sunkumų taikyti nustatytas naujų psichoaktyvių medžiagų vartojimo stebėsenos, atsako ir kontrolės procedūras.

2005 m. gegužės 10 d. priimtame Tarybos sprendime 2005/387/TVR dėl keitimosi informacija apie naujas psichoaktyvias medžiagas, jų rizikos įvertinimo ir kontrolės[3] (toliau – Tarybos sprendimas) nustatyta ES sistema, kuria remiantis sprendžiami klausimai, susiję su minėtais naujais į Europos rinką patenkančiais narkotikais ir psichoaktyviomis medžiagomis. Ši sistema apima valstybių narių keitimąsi informacija (išankstinio įspėjimo sistemą) apie tokias medžiagas, jų rizikos įvertinimą, o prireikus – ir kontrolės priemonių bei baudžiamųjų sankcijų taikymą[4] ES.

Šis įvertinimas parengtas vadovaujantis 2009–2012 m. ES kovos su narkotikais veiksmų plane pateikta rekomendacija[5], kurioje Komisijos prašoma „įvertinti, ar veiksmingas“ šis Tarybos sprendimas, „ir prireikus jį iš dalies pakeisti“. Atlikti įvertinimą Komisijai padėjo EMCDDA, jos mokslinis komitetas ir Europolas. Valstybės narės pastabas pateikė apklausos[6] metu.

Įvertinime pabrėžiama, kad per pastaruosius trejus metus naujų psichoaktyvių medžiagų rinkoje įvyko esminių pokyčių: nustatyta daug daugiau tokių medžiagų, jų rūšių ir įvairių jų

---

1 Remiantis Tarybos sprendime (3 straipsnyje) pateiktomis apibrėžtimis, „nauja psichoaktyvi medžiaga“ – tai grynos formos ar ruošiamas naujas narkotikas ar naujas psichotropinis narkotikas, „naujas narkotikas“ – tai grynos formos ar ruošiama medžiaga, kuri nėra įtraukta į 1961 m. Jungtinių Tautų bendrąją narkotinių medžiagų konvenciją ir kuri gali kelti pavojų visuomenės sveikatai panašiai kaip medžiagos, išvardytos I, II ar IV sąrašuose, „naujas psichotropinis narkotikas“ – tai grynos formos ar ruošiama medžiaga, kuri nėra įtraukta į 1971 m. Jungtinių Tautų psichotropinių medžiagų konvenciją ir kuri gali kelti pavojų visuomenės sveikatai panašiai kaip medžiagos, išvardytos I, II, III ar IV sąrašuose.

2 EMCDDA ir Europolo 2010 m. metinė ataskaita dėl Tarybos sprendimo 2005/387/TVR įgyvendinimo, p. 15.

3 OL L 127, 2005 5 20, p. 32–37.

4 Valstybės narės turėtų imtis būtinų priemonių, laikydamosi įsipareigojimų pagal 1971 m. JT psichotropinių medžiagų konvenciją ir 1961 m. JT bendrąją narkotinių medžiagų konvenciją (Tarybos sprendimo 9 straipsnis). Šie įsipareigojimai nustatyti 1988 m. JT konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta 3 straipsnyje: „Kiekviena Šalis imasi būtinų priemonių, kad pagal nacionalinius įstatymus šie veiksmai, jeigu jie yra tyčiniai, būtų pripažinti baudžiamaisiais nusikaltimais:“ bet kurio narkotiko arba bet kurios psichotropinės medžiagos gamyba, gaminimas, platinimas, pardavimas, tiekimas, transportavimas, importas arba eksportas, laikymas arba pirkimas.

5 OL C 326, 2008 12 20, p. 7–25. 69 veiksmas.

6 Suvestinė apklausos išvadų ataskaita pateikta priede (7 skirsnis).

platinimo būdų. Daroma išvada, kad Tarybos sprendimas nėra tinkama šių naujų problemų sprendimo priemonė. Todėl Komisija, atsižvelgdama į galimybę 2012 m. teikti teisės aktų, kviečia Europos Parlamentą ir Tarybą dalyvauti diskusijose dėl ES teisės aktų tobulinimo.

2. NAUJOS PSICHOAKTYVIOS MEDŽIAGOS ES. RAIDA IR PROBLEMOS

Per pastaruosius penkerius metus valstybės narės pranešė apie 115 psichoaktyvių medžiagų[7] naudodamosi Tarybos sprendime nustatytu keitimosi informacija mechanizmu[8]. 2005–2008 m. laikotarpiu pranešimų apie naujas medžiagas skaičius buvo stabilus (10–15 pranešimų per metus), o nuo 2009 m. jis labai išaugo.

Daug naujų psichoaktyvių medžiagų iš tiesų yra tam tikrai cheminių medžiagų grupei priklausančių medžiagų atmainos, panašios į nacionaliniu lygmeniu kontroliuojamas medžiagas. Kitos medžiagos – tai žolinių ir sintetinių sudėtinių dalių turintys produktai, kurie skirtingose valstybėse narėse pasirodo įvairių mišinių pavidalu. Kaip pavyzdį galima paminėti *Spice*, žolinių sudėtinių dalių ir sintetinių kanabinoidų mišinį, kurio poveikis panašus į kanapių[9]. Tokias medžiagas sudėtinga nustatyti ir reguliuoti, nes jos pasižymi didele įvairove ir yra sukuriamos labai greitai, kad jomis būtų galima pakeisti kontroliuojamas medžiagas.

Daugelis tokių medžiagų gaminamos komercinėse laboratorijose, greičiausiai Azijoje[10], ir dažnai yra pigesnės nei neteisėti narkotikai. Nors tokios medžiagos laikomos teisėtomis („teisėti narkotikai“[11]) ir vartotojams galėtų susidaryti įspūdis, kad jas vartoti saugu, jos gali kelti pavojų visuomenės sveikatai, kuris prilygsta Jungtinių Tautų konvencijos dėl narkotikų ir psichotropinių medžiagų sąrašuose išvardytų neteisėtų narkotikų pavojui. Šių medžiagų sudėtinės dalys ir jų poveikis dažnai nėra aiškūs. Tad jos gali būti nuodingos, skatinti priklausomybę ir turėti ilgalaikį neigiamą poveikį. Pagrindiniai šaltiniai, kuriuose vartotojai randa informacijos apie tokių medžiagų galimą poveikį ir riziką, yra interneto svetainės ir internete skelbiamos narkotikų vartotojų interneto bendruomenių žinutės. Minėtos medžiagos dažniausiai platinamos ir parduodamos specializuotose parduotuvėse ir internetu, jas taip pat platina neteisėti narkotikų prekeiviai.

Daugelį metų naujomis psichoaktyviomis medžiagomis prekiaujančios specializuotos parduotuvės veikė tik keliose valstybėse narėse. Tačiau per pastaruosius dvejus metus daug tokių parduotuvių sparčiai atidaryta keliose kitose šalyse, be kita ko, Lenkijoje, Airijoje ir Rumunijoje. Bendro metodo, kuriuo ES būtų reguliuojama tokių specializuotų parduotuvių

---

7 Medžiagų, apie kurias pranešta, suskirstymas, rūšys ir tendencijos nurodyti priede (4 ir 7 skirsniuose).

8 Tai EMCDDA ir Europolo išankstinio įspėjimo sistema, kurioje dalyvauja visos valstybės narės.

9 Europoje *Spice* pirmą kartą pasirodė 2006 m. ir išpopuliarėjo 2008 m. Jokia atskira *Spice* sudėtinė dalis nėra laikoma narkotiku; www.emcdda.europa.eu/publications/thematic-papers/spice.

10 Visų pirma Kinijoje ir Indijoje.

11 Teisėtais narkotikais apibendrintai vadinamos tarptautiniu mastu nereguliuojamos psichoaktyvios medžiagos arba jų turintys produktai, visų pirma tokie, kurie, dažniausiai siekiant išvengti galiojančios narkotikų kontrolės, sukurti žinomų (nustatytų) narkotikų poveikiui atkartoti. Ši sąvoka apima daug įvairių sintetinių ir augalinės kilmės medžiagų ir produktų, be kita ko, mokslinių tyrimų tikslais naudojamas chemines medžiagas (angl. *research chemicals*), vakarėliuose populiarias tabletes (angl. *party pills*), žolinius narkotikus (angl. *herbal highs*) ir kt., kuriais paprastai prekiaujama internetu, narkotinių medžiagų parduotuvėse (angl. *smart shops*) ar reikmenų parduotuvėse, ir kurie ir reklamuojami pasitelkus agresyvias ir įmantrias rinkodaros strategijas, o tam tikrais atvejais sąmoningai ženklinami apgaulingomis etiketėmis, kuriose nurodytos sudėtinės dalys skiriasi nuo tikrųjų. Teisėtų narkotikų rinkai būdinga tai, kad jų tiekėjai greitai randa būdų narkotikų kontrolės priemonėms apeiti – vietoje uždraustų produktų pasiūlo naujų medžiagų.

veikla, nėra. Nepaisant to, nacionaliniu lygmeniu priimti sprendimai dėl tokių parduotuvių gali turėti tiesioginį poveikį kitų valstybių narių politikai[12].

2010 m. apžvalgoje[13] EMCDDA nustatė 136 interneto parduotuves, prekiaujančias naujomis psichoaktyviomis medžiagomis. Daugiausia tokių parduotuvių veikė Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje, tačiau ne mažiau kaip po penkias parduotuves nustatyta ir Lenkijoje, Prancūzijoje bei Vengrijoje.

Valstybės narės dėl naujų psichoaktyvių medžiagų patyrė skirtingą poveikį. Naujų psichoaktyvių medžiagų gamybai, prekybai ir laikymui kontroliuoti ir reguliuoti jos taiko skirtingus teisės aktus, visų pirma – su narkotikų kontrole ir vaistais susijusius teisės aktus. Jos taip pat gali taikyti teisės aktus, grindžiamus keliomis direktyvomis ir reglamentais[14], kuriais ES lygmeniu sprendžiami su maisto sauga[15], vartotojų apsauga, pavojingomis medžiagoms ir produktais[16] susiję klausimai. Tačiau, siekiant apeiti su narkotikais susijusius teisės aktus, kai kurių naujų psichoaktyvių medžiagų etiketėje nurodyta, pvz., „neskirta vartoti žmonėms“[17].

3. TARYBOS SPRENDIMO TIKSLAI IR TAIKYMO SRITIS

2005 m. gegužės 10 d. Tarybos sprendimas priimtas remiantis Europos Sąjungos sutarties ankstesniu 29 straipsniu, 31 straipsnio 1 dalies e punktu ir 34 straipsnio 2 dalies c punktu[18] (trečiasis ramstis). Jo tikslas buvo sudaryti sąlygas valstybėms narėms veiksmingai reaguoti į psichoaktyvių medžiagų pasirodymą taikant ES masto kontrolės priemones.

Tarybos sprendime nustatyta šešių pakopų sistema, pagal kurią naujai psichoaktyviai medžiagai pradedamos taikyti kontrolės priemonės: 1) valstybė narė pateikia informaciją apie naują jos rinkoje pasirodžiusią medžiagą; 2) Europolas ir EMCDDA, bendradarbiaudami su Europos vaistų agentūra (EMA), parengia bendrą ataskaitą ir pateikia ją Tarybai; 3) Taryba

---

12 Pavyzdžiui, po to, kai Lenkijos valdžios institucijos neseniai ėmėsi intervencinių priemonių prieš maždaug 1 300 narkotinių medžiagų parduotuvių, prekeiviai panašias parduotuves atidarė kaimyninėje Čekijoje.

13 EMCDDA 2010 m. metinė ataskaita „Narkotikų problema Europoje“, p. 92–93.

14 Šių ES priemonių apžvalga pateikta priede (5 skirsnis).

15 Kai kurias naujas psichoaktyvias medžiagas galima laikyti maisto produktais, kadangi bet kuri nuryti skirta medžiaga laikoma maistu ir patenka į maisto saugos teisės aktų taikymo sritį (2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras, 2 straipsnis).

16 Remiantis su vaistais susijusiais teisės aktais, tokių medžiagų laikymas asmeniniam vartojimui nėra nusikalstama veika, tačiau remiantis narkotikų kontrolės įstatymais tai dažnai laikoma nusikalstama veika. Remiantis maisto saugos ir vartotojų apsaugos teisės aktais reikalaujama, kad gamintojai užtikrintų savo produktų saugumą.

17 Mefedronas, kuriam 2010 m. gruodžio 2 d. ES pradėtos taikyti kontrolės priemonės (OL L 322, 2010 12 20, p. 44), buvo platinamas kaip augalų trąšos, kiti produktai parduodami, pvz., kaip vonios druska arba oro gaivikliai.

18 Šie straipsniai susiję su policijos ir teisminiu bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose, taip pat priemonių, nustatančių būtiniausias taisykles, susijusias su nusikaltimo sudėties požymiais ir bausmėmis neteisėtos prekybos narkotikais srityse, taikymu. Priėmus Lisabonos sutartį, kyla klausimas dėl Tarybos sprendimo teisinio pagrindo, nes minėta sutartimi atšauktas ESS ankstesnis 34 straipsnio 2 dalies c punktas, kuriuo remiantis buvo galima priimti sprendimą tam tikrai medžiagai taikyti kontrolės priemones. Sprendimas taikyti kontrolės priemones mefedronui galėjo būti priimtas tik vadovaujantis trečiojo ramsčio *acquis* išsaugojimo principu.

prašo EMCDDA atlikti rizikos įvertinimą; 4) EMCDDA pateikia rizikos įvertinimą Tarybai ir Komisijai; 5) Komisija pateikia Tarybai iniciatyvą dėl kontrolės priemonių; 6) Taryba priima sprendimą dėl kontrolės priemonių taikymo medžiagai ir dėl įpareigojimo taikyti baudžiamojoje teisėje numatytas priemones. Nuo 2005 m. procedūra pritaikyta tik du kartus. 2007 m. Taryba priėmė sprendimą dėl kontrolės priemonių taikymo BZP[19], o 2010 m. – mefedronui[20].

Tarybos sprendimo taikymo sritis apibrėžta pagal analogiją su JT konvencijoje dėl narkotikų apibrėžta narkotikų kontrolės sistemos taikymo sritimi, kurią šiuo sprendimu siekta atkartoti ES lygmeniu[21]. Į sprendimo taikymo sritį patenka medžiagos, kurios neįtrauktos į minėtų konvencijų sąrašus ir kurios gali kelti panašų pavojų visuomenės sveikatai. Į taikymo sritį nepatenka narkotikų prekursoriai[22] arba medžiagos, kurios naudojamos vaistų gamybai[23]. Tarybos sprendimu nesiekiama pakeisti valstybių narių teisės aktus dėl naujų psichoaktyvių medžiagų – juo siekiama spręsti klausimus, susijusius su medžiagomis, dėl kurių ES kyla ar galėtų kilti problemų.

4. TARYBOS SPRENDIMO VEIKIMAS

2010 m. pranešta apie 41 naują medžiagą – tai rekordinis pranešimų skaičius, sudarantis daugiau nei trečdalį visų pranešimų nuo 2005 m. Šis išaugęs pranešimų skaičius liudija ne tik didėjantį Europos Sąjungoje prieinamų medžiagų skaičių, bet ir kai kurių valstybių narių atskaitomybės gebėjimų gerėjimą. 75 proc. pirmųjų pranešimų pateikė penkios šalys; apie trečdalį naujų medžiagų pranešė Jungtinė Karalystė – tai liudija puikius JK atskaitomybės ir nustatymo gebėjimus[24].

Ne visos valstybės narės šioje srityje veikia aktyviai (vykdo kontroliuojamą bandomąjį pirkimą internetu ir specializuotose parduotuvėse), todėl rinkoje gali būti daugiau naujų medžiagų, nei pranešta.

Remiantis valstybių narių pranešimais, iki šiol paskelbtos trys bendros ataskaitos: dėl *m*CPP[25] (2006 m.), BZP (2007 m.) ir mefedrono (2010 m.). Po bendrų ataskaitų dėl BZP ir mefedrono buvo atliktas šių medžiagų rizikos įvertinimas[26].

BZP ir mefedrono rizikos įvertinimuose pateikta argumentų, kodėl šioms medžiagoms reikėtų taikyti kontrolės priemones. Abiem atvejais prieita prie išvados, kad medžiagos kelia pavojų

---

19 1-benzilpiperazinas.

20 4-metilmetkatinonas.

21 3 straipsnio b ir c punktai.

22 Cheminės medžiagos, iš kurių gaminami narkotikai.

23 7 straipsnio 3 dalis.

24 Žr. priedą (4 skirsnis).

25 1-(3-dichlorfenil)piperazinas.

26 *m*CPP nebuvo įvertintas, nes tai – vaistų gamybai vartojama medžiaga. Į farmakologinio budrumo sistemos taikymo sritį ji irgi nepateko. Tarybos sprendime nenumatyta stebėti medžiagas, kurių rizika neįvertinta, tačiau iš trečiųjų šaltinių pranešimų matyti, kad *m*CPP tebėra siūlomas rinkoje – kaip atskira medžiaga arba kaip ekstazio tablečių sudėtinė dalis. Farmakologinio budrumo sistema – tai vaistų saugumo stebėjimo ir jų rizikos mažinimo bei naudos didinimo priemonių taikymo procesas. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 726/2004, nustatantis Bendrijos leidimų dėl žmonėms skirtų ir veterinarinių vaistų išdavimo ir priežiūros tvarką ir įsteigiantis Europos vaistų agentūrą, OL L 136, 2004 4 30, p. 1–32.

sveikatai ir visuomenei, tačiau pripažinta, kad nesama pakankamų mokslinių įrodymų dėl ūmaus ir ilgalaikio poveikio sveikatai bei mirštamumui, vartojimo įpročių ir paplitimo.

Tarybos sprendime nustatyta, kad remdamasi rizikos įvertinime pateiktomis išvadomis Taryba gali priimti sprendimą taikyti kontrolės priemones medžiagai ir įpareigoti taikyti baudžiamojoje teisėje numatytas priemones. Jame nenurodyta kitų alternatyvų (kitokių nei baudžiamosios priemonės) – tuo šis sprendimas panašus į JT konvencijoje dėl neteisėtų narkotikų nustatytą mechanizmą. Abiem atvejais (įvertinus BZP ir mefedroną) Komisija pasiūlė, o Taryba pritarė[27], kad minėtoms medžiagoms reikia taikyti kontrolės priemones ir kad valstybės narės turi taikyti baudžiamąsias sankcijas[28]. BZP atveju Tarybos sprendime[29] pripažinta, kad rizikos įvertinime nepateikta įtikinamų įrodymų apie medžiagos keliamą bendrą riziką, tačiau nustatyta, kad „laikantis atsargumo principo“ dėl šios medžiagos pavojaus sveikatai reikia imtis priemonių.

5. APKLAUSOS REZULTATAI

Iš valstybių narių apklausos[30] matyti, kad keitimosi informacija mechanizmas yra veiksminga įspėjimo apie naujas kaimyninėse šalyse nustatytas medžiagas priemonė. Tačiau kai kurios šalys nurodė, kad reikėtų teikti papildomą informaciją, visų pirma toksikologinius duomenis arba kriminalistinių laboratorinių tyrimų informaciją. Dauguma valstybių narių nurodė, kad reikėtų aktyviai stebėti ir tas medžiagas, kurių rizika po bendros ataskaitos pateikimo nebuvo įvertinta.

Nors mokslinis komitetas pripažįsta, kad rizikos įvertinimai paprastai grindžiami neišsamiomis žiniomis, nes apie šias naujas medžiagas labai trūksta informacijos, jis drauge nurodo, kad rizikos įvertinimo procesui patobulinti, pvz., toksikologiniams tyrimams vykdyti, reikėtų skirti papildomų išteklių. Šiam požiūriui pritaria keletas valstybių narių.

Daugelis valstybių narių yra susirūpinusios, kad remiantis Tarybos sprendimu vienu metu galima spręsti tik su viena psichoaktyvia medžiaga susijusius klausimus. Jos nurodo, kad dėl tokio metodo nėra galimybės imtis visapusiškų priemonių, nes vos tik medžiagai pradedamos taikyti kontrolės priemonės, gali būti sukurta nauja medžiaga, kuria rinkoje lengva pakeisti ankstesniąją. Taip pat sudėtinga imtis veiksmų prieš narkotikus, kuriuos sudaro įvairios kelių medžiagų kombinacijos, kurių kiekvieną reikėtų tirti atskirai. Dėl šios priežasties nesiimta jokių ES lygmens veiksmų prieš *Spice*.

Nemažai valstybių narių mėgino vienu metu spręsti su keliomis medžiagomis susijusius klausimus taikydamos bendrą metodą[31], tačiau jį taiko ne visos valstybės narės. Vienu metu vykdoma chemiškai susijusių medžiagų grupės kontrolė – tai išsamesnio svarstymo vertas problemos sprendimo būdas, tačiau vienu metu įvertinti skirtingas medžiagas yra sudėtinga praktiniu ir mažiau patikima moksliniu požiūriu, nes bet kokios bendros grupės atskirų medžiagų poveikis ir galima žala labai skiriasi. EMCDDA mokslinis komitetas nurodė, kad cheminiu požiūriu panašūs junginiai rizikos įvertinime galėtų būti aptariami plačiau, siekiant

---

27 Valstybės narės, siekdamos įgyvendinti tokius Tarybos sprendimus, nacionalines priemones privalo pradėti taikyti per vienerius metus (9 straipsnio 1 dalis).

28 COM(2007) 430 galutinis, 2007 7 17; COM(2010) 583 galutinis; 2010/0293 (NLE), 2010 10 20.

29 OL L 63, 2008 3 7, p. 45, 8 konstatuojamoji dalis.

30 Suvestinė apklausos išvadų ataskaita pateikta priede (7 skirsnis).

31 Taikant šį metodą, vienu metu vertinama ir (arba) kontroliuojama chemiškai susijusių junginių grupė.

pateikti naudingesnių įžvalgų apie susijusias medžiagas, kurios ateityje galėtų pasirodyti rinkoje.

Iš apklausos matyti, kad daugelis valstybių narių neigiamai vertina esamą baudžiamosios kontrolės alternatyvų trūkumą, ir nurodo, kad reikėtų numatyti daugiau galimybių, visų pirma – laikinas kontrolės ir rizikos valdymo priemones.

Kalbant apie sprendimų priėmimo tempą, visos valstybės narės pabrėžia, kad siekiant kovoti su naujomis psichoaktyviomis medžiagomis būtini skubūs veiksmai. Remiantis apklausos duomenimis, dauguma valstybių narių mano, kad sprendimų priėmimo procesas vyksta per lėtai: BZP pradėtas kontroliuoti nuo bendros ataskaitos paskelbimo praėjus 15 mėn., o mefedronas – 12 mėn.

Septyniolika valstybių narių pritartų greito veikimo (neatidėliotinų atvejų) procedūrai, ypač kai priemonė kelia didelį susirūpinimą, o tolesniems moksliniams tyrimams atlikti reikia daugiau laiko. Kai kurios valstybės narės jau taiko tokį neatidėliotinų atvejų metodą – pagreitintą procedūrą, pagal kurią tam tikru laikotarpiu ribojama prekyba naujomis medžiagomis. Viena valstybė narė pasiūlė įsteigti nuolatinį komitetą, kad ES institucijos ir agentūros galėtų priimti sprendimus dėl laikinų priemonių. Kita valstybė narė rekomendavo neatidėliotinas priemones taikyti atsargiai – ji nurodė riziką, kad draudimas gali likti neatšauktas, net jei rizikos įvertinime nebūtų pateikta įrodymų apie medžiagos keliamą pavojų.

6. VISAPUSIŠKO METODO BŪTINYBĖ

Nors gali atrodyti, kad naujos psichoaktyvios medžiagos kelia mažesnį pavojų visuomenei nei tradiciniai neteisėti narkotikai[32], pareiga apsaugoti visuomenės sveikatą reikalauja išlikti budriems. Todėl, siekiant reaguoti į šių medžiagų pasirodymo dažnumą ir augantį populiarumą, reikėtų sukurti patikimą ir visapusišką ES lygio priemonę. Pagrindinė problema yra ta, kad minėtų medžiagų gamyba ir prekyba neapibrėžta – ši veikla gali būti priskiriama tiek narkotikų kontrolės, tiek maisto saugos ar vartotojų apsaugos, vaistų ar cheminių medžiagų teisės aktų taikymo sritims. Daugelio valstybių narių valdžios institucijoms dažnai kyla abejonių, kokiu teisės aktu būtų veiksmingiausiai kovojama su tomis medžiagomis.

Tarybos sprendimas gali būti laikomas ir visuomenės sveikatos apsaugos priemone, ir baudžiamojo teisingumo priemone, skirta kovoti su naujomis psichoaktyviomis medžiagomis, remiant teisėsaugą ir teisminį valstybių narių bendradarbiavimą. Per pastaruosius penkerius metus sprendimas buvo plačiai taikomas, daugiausia – kaip visuomenės sveikatos apsaugos priemonė, kuria valdžios institucijoms sudaromos galimybės keistis informacija apie naujas medžiagas, taip pat perprasti ir numatyti greitai besikeičiančios rinkos tendencijas. Kaip baudžiamojo teisingumo priemonė sprendimas pritaikytas tik du kartus, siekiant dviem medžiagoms taikyti kontrolės priemones ir atitinkamas baudžiamąsias sankcijas.

Nemažai medžiagų, apie kurias pranešė valstybės narės, nekėlė rūpesčių ES mastu, todėl su jomis buvo kovojama nacionaliniu lygiu. Kai kurie produktai, pvz., *Spice*, kėlė susirūpinimą

---

[32] BZP ir mefedrono rizikos įvertinimo ataskaitose pranešta apie du mirties atvejus, kurių vienintele priežastimi laikytinos minėtosios medžiagos, vėliau patvirtinta daugiau tokių atvejų. EMCDDA vertinimu, kiekvienais metais ES dėl opiatų ir kokaino perdozavimo miršta 7 500–8 000 asmenų. 10458/07, CORDROGUE 35, 2007 6 5; 12658/10, CORDROGUE 67, 2010 7 29. EMCDDA 2010 m. metinė ataskaita „Narkotikų problema Europoje“, p. 16.

keliose ES valstybėse narėse, tačiau ES lygmeniu su juo nebuvo kovojama, nes kovos su tokiais medžiagų mišiniais veiksmų sritis pagal Tarybos sprendimą yra ribota. ES lygmeniu tikriausiai būtų buvę galima kovoti ir su keliomis kitomis medžiagomis, sukėlusiomis susirūpinimą visuomenės sveikata, jeigu Tarybos sprendime būtų nustatyta ir ne tokių griežtų rizikos valdymo galimybių, o ne vien baudžiamosios kontrolės priemonės.

Dėl esamo Tarybos sprendimo taikymo srities, kuri panaši į JT konvencijos dėl narkotikų taikymo sritį, kovos su minėtomis medžiagomis galimybės yra ribotos, todėl ne su visomis medžiagomis galima veiksmingai kovoti ES lygmeniu. Nors panašu, kad valstybės narės sutaria, jog baudžiamoji teisė turėtų būti viena iš ES lygmeniu vykdomos kovos su naujomis psichoaktyviomis medžiagomis priemonių, atrodo, kad dauguma jų pritaria tam, kad baudžiamoji teisė ne visada yra tinkama ir jokiu būdu neturėtų būti vienintelė priemonė, siekiant kovoti su naujų psichoaktyvių medžiagų plitimu. Valstybės narės sutinka, kad pagrindinis kontrolės tikslas – apsaugoti piliečius nuo nežinomos rizikos, kuri lydi minėtas medžiagas.

Keitimosi informacija ir rizikos įvertinimo etapais valstybės narės galėjo dalytis informacija ir laiku gauti atitinkamą grįžtamąją informaciją apie šios sparčiai besikeičiančios rinkos tendencijas ir pokyčius. Rizikos įvertinimais suteikiama vertinga galimybė sutelkti ES masto mokslinius tyrimus, tačiau juos reikia tobulinti, kad sprendimai būtų grindžiami įrodymais. Remiantis apklausos duomenimis, siekiant pašalinti būdingas naujų medžiagų, apie kurias turima mažai informacijos, vertinimo kliūtis, reikėtų skirti išteklių, visų pirma – toksikologiniams, kriminalistiniams laboratoriniams ir farmakologiniams tyrimams.

Kalbant apie sprendimų priėmimą, iš apklausos aiškiai matyti, kad ES atsakas turi būti skubus. Kai kurios valstybės narės nurodė, kad pritaikius priemones, kurios puikiai veikia maisto ir produktų saugos, taip pat pavojingų cheminių medžiagų srityse, veiksmus būtų galima vykdyti greičiau. Kai kuriais atvejais minėtos priemonės galėtų būti taikomos kaip tarpiniai sprendimai, kol laukiama sprendimo dėl baudžiamųjų kontrolės priemonių. Tokios sistemos apima pranešimo ir keitimosi informacija mechanizmus, taip pat neatidėliotinų atvejų procedūras neišvengiamo pavojaus sveikatai atveju (be kita ko, laikinuosius draudimus). Be to, nustatytos klasifikacijos sistemos, kuriomis remdamosi valdžios institucijos gali imtis įvertinto produkto riziką atitinkančių veiksmų. Tokie mechanizmai valstybėms narėms suteiktų galimybę lanksčiau priimti sprendimus dėl tinkamiausio būdo kovoti su konkrečiomis medžiagomis, taip pat greičiau imtis veiksmų.

7. IŠVADOS IR TOLESNI VEIKSMAI

Tarybos sprendimas dėl naujų psichoaktyvių medžiagų yra išties naudinga ES kovos su naujomis medžiagomis priemonė, kuria valstybėms narėms visų pirma sudaroma galimybė keistis informacija (per išankstinio įspėjimo sistemą). Tačiau iš šio įvertinimo matyti, kad egzistuoja trys pagrindiniai trūkumai, susiję su Europos masto kontrolės priemonių taikymu minėtoms medžiagoms:

- Remiantis šiuo sprendimu, nėra galimybės kovoti su naujų psichoaktyvių medžiagų skaičiaus rinkoje augimu, nes su kiekviena medžiaga susiję klausimai sprendžiami atskirai, vykdant ilgą procedūrą.

- Šiuo sprendimu neužtikrinama prevencija, kadangi medžiagos, kurioms pradedamos taikyti kontrolės priemonės, lengvai pakeičiamos naujomis panašaus poveikio medžiagomis, dažnai tik nežymiai pakeitus jų cheminę sudėtį.

- Trūksta kontrolės priemonių pasirinkimo.

Todėl atlikdama tolesnį poveikio vertinimą Komisija tirs veiksmingesnės teisinės priemonės poreikį. Komisija nagrinės, kaip suderinti skubių veiksmų poreikį ir medžiagų rizikos įvertinimo tobulinimą. Be to, ji įvertins priemones, kuriomis būtų gerinamas toksikologinės ir kriminalistinių laboratorinių tyrimų informacijos rinkimas.

Komisija mano, kad būtinas visapusiškas ES lygmens metodas, kuris padėtų užpildyti narkotikų kontrolės ir kitų sričių, be kita ko, maisto arba produktų saugos, teisės aktų spragas. Siekiant ES lygmeniu greičiau reaguoti į susirūpinimą keliančių medžiagų pasirodymą, reikėtų įvertinti galimybę taikyti ne tik baudžiamojo teisingumo kontrolės priemones, bet ir alternatyvias rizikos valdymo galimybes.

Siekdama didinti supratimą apie greitai besikeičiančią naujų psichoaktyvių medžiagų rinką, Komisija tirs, kaip galima stebėti medžiagas, kurių rizikos vertinimas neatliktas, tačiau kurios kelia susirūpinimą[33], ir medžiagas, kurioms taikomos kontrolės priemonės.

Su naujomis psichoaktyviomis medžiagomis susiję teisės aktų pasiūlymai turėtų būti grindžiami nuoseklios visapusiškos analizės ir diskusijų rezultatais. Todėl Europos Parlamentas ir Taryba kviečiami dalyvauti diskusijose dėl šios srities ES teisės aktų veiksmingumo didinimo. Rudenį Komisija ketina pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai pagrindinius Tarybos sprendimo 2005/387/TVR peržiūros tikslus ir galimybes.

Sudėtingos problemos, kurios kilo dėl naujų psichoaktyvių medžiagų, vien tik teisės aktais negalės būti išspręstos, todėl Komisija ragina valstybes nares dėti daugiau pastangų tobulinti informacijos apie narkotikus ir jų prevencijos programas[34], kuriose turėtų būti atsižvelgiama į augantį naujų psichoaktyvių medžiagų populiarumą.

---

33 Pavyzdžiui, *m*CPP ir *Spice*.

34 Komisijos programoje „Narkotikų prevencija ir informacija apie juos“ nustatytas prioritetas sukurti integruotus ir novatoriškus naujų psichoaktyvių medžiagų vartojimo tendencijų nustatymo, stebėjimo ir reagavimo į jas metodus. 2007 m. rugsėjo 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1150/2007/EB dėl Specialiosios programos „Narkotikų prevencija ir informacija apie juos“ kaip Bendrosios programos „Pagrindinės teisės ir teisingumas“ dalies sukūrimo 2007–2013 m. laikotarpiui, OL L 257, 2007 10 3, p. 23.